

**Τμήμα Θεάτρου
Σχολή Καλών Τεχνών
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης**

Οδηγός βιβλιογραφικών παραπομπών

I. BIBΛΙΑ	
I. 1. Βασικές πληροφορίες	
Όνομα και επίθετο συγγραφέα, Τίτλος βιβλίου, Εκδοτικός οίκος, Τόπος έκδοσης και χρονολογία έκδοσης, αριθμός σελίδας (-ων).	Νίκος Χουρμουζιάδης, <i>Όροι και μετασχηματισμοί στην αρχαία Ελληνική τραγωδία</i> , Γνώση, Αθήνα 1984, σ. 12-24.
Όταν υπάρχει υπότιτλος και δεν διαχωρίζεται στην έκδοση με σημείο στίξης από τον τίτλο, διακρίνεται στην παραπομπή με ενδιάμεση τελεία.	Πλάτων Μαυρομούστακος, <i>Το θέατρο στην Ελλάδα 1940-2000. Μια επισκόπηση</i> , Καστανιώτης, Αθήνα 2005.
Σε κάθε άλλη περίπτωση, ακολουθείται η στίξη της έκδοσης.	Αρετή Βασιλείου, <i>Εκσυγχρονισμός ή παράδοση; Το θέατρο πρόζας στην Αθήνα του Μεσοπολέμου</i> , Μεταίχμιο, Αθήνα 2004.
Στους ξενόγλωσσους τίτλους φροντίζουμε να καταγράψουμε τον μεταφραστή.	Μάρτιν Μακντόνα, <i>Η βασίλισσα της ομορφιάς</i> , μτφ. Ερρίκος Μπελιές, Ηριδανός, Αθήνα 2008.
<i>ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Τα μικρά ονόματα των συγγραφέων καταγράφονται ολογράφως, εκτός αν χρησιμοποιούνται δύο αρχικά (πχ Νίκος Χουρμουζιάδης ή Γ. Π. Σαββίδης). Οι σελίδες δηλώνονται με σ., ανεξάρτητα από τον αριθμό τους και αναφέρονται ολογράφως (π.χ. 17-18, 123-134, όχι 17-8, 123-34).</i>	
I. 2. Εξειδικευμένες πληροφορίες	
Στην περίπτωση της έκδοσης έργου/έργων ενός συγγραφέα, ο επιμελητής της έκδοσης αναφέρεται μετά τον τίτλο, στην ονομαστική.	Πέτρος Κατσαΐτης, <i>Ιφιγένεια [εν Αηξουρίω]</i> , επιμ. Σπύρος Α. Ευαγγελάτος, Εστία, Αθήνα 1995.
Όπου υπάρχουν περισσότεροι του ενός τόμοι, και η παραπομπή αφορά το σύνολο του έργου, ο αριθμός τους δηλώνεται ως *x τμ.*	Σάββας Πατσαλίδης, <i>Θέατρο, κοινωνία, έθνος. Από την «Αμερική» στις Ηνωμένες Πολιτείες</i> , 2 τμ., University Studio Press, Θεσσαλονίκη 2010.
Όταν η παραπομπή γίνεται ειδικά σε έναν τόμο, δηλώνεται μόνο αυτός (ως *τμ. x*) και, αν χρειάζεται, ακολουθεί συγκεκριμένος αριθμός σελίδας (-ων).	Σάββας Πατσαλίδης, <i>Θέατρο, κοινωνία, έθνος. Από την «Αμερική» στις Ηνωμένες Πολιτείες</i> , τμ. 1, University Studio Press, Θεσσαλονίκη 2010, σ. 33.
Όταν ένας πολύτομος τίτλος έχει εκδοθεί σταδιακά, αναφέρεται η χρονολογία έκδοσης του πρώτου και του τελευταίου τόμου.	Νικόλαος Ι. Λάσκαρης, <i>Ιστορία του νεοελληνικού θεάτρου</i> , 2 τμ., Μ. Βασιλείου, Αθήνα 1938/1939.
Όταν παραπέμπουμε σε ένα βιβλίο που έχει επανεκδοθεί ύστερα από μεγάλο χρονικό διάστημα, καλό είναι να αναφέρεται και η ημερομηνία πρώτης έκδοσης, με τον δείκτη ¹ και μέσα σε αγκύλες.	Γιάννης Σιδέρης, <i>Ιστορία του νέου ελληνικού θεάτρου. 1794-1944</i> , 2 τμ., Καστανιώτης, Αθήνα 1990/2000 [¹ 1951].
Όταν μία έκδοση είναι ανατύπωση παλαιότερης, αναφέρεται και ο αριθμός της ανατύπωσης.	Πέτρος Μαρτινίδης, <i>Μεταμορφώσεις του θεατρικού χώρου</i> , 3η έκδ., Νεφέλη, Αθήνα 2010.
<i>ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Όταν η μεταγενέστερη έκδοση είναι αναθεωρημένη, αυτό πρέπει να δηλώνεται στην παραπομπή: π.χ. 3η αναθ. έκδ.</i>	
Όταν μία έκδοση διαθέτει όλα τα παραπάνω στοιχεία, αυτά παραθέτονται με την εξής σειρά: Όνομα και επίθετο συγγραφέα, Τίτλος βιβλίου, Επιμελητής, Μεταφραστής, αρ. τόμων (ή τόμος), έκδοση, Εκδοτικός οίκος, Τόπος και χρονολογία έκδοσης, αριθμός σελίδας(-ων).	Albin Lesky, <i>Η τραγική ποίηση των αρχαίων Ελλήνων</i> , μτφ. Ν. Χ. Χουρμουζιάδης, 2 τμ., 3η αναθ. έκδ., Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1997.

Αν δεν αναγράφεται τόπος έκδοσης, αυτό δηλώνεται με την ένδειξη: χ.τ. Αν δεν αναγράφεται χρονολογία έκδοσης: χ.χ.	Σπεράντζα Βρανά, <i>Τολμώ</i> , Σμυρنيωτάκης, Αθήνα χ.χ.
---	--

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Συχνά, ιδιαίτερα σε παλαιότερες ελληνικές εκδόσεις, η χρονολογία αναγράφεται μόνο στον κολοφόνα, δηλ. στην τελευταία εσωτερική σελίδα του βιβλίου, όπου και θα πρέπει να αναζητηθεί. Όταν η χρονολογία δεν αναγράφεται σαφώς στην έκδοση, ωστόσο μπορεί να βρεθεί από άλλες πηγές, μπαίνει μέσα σε αγκύλες π.χ. [1976].

I. 3. Συλλογικοί τόμοι

Στην περίπτωση των συλλογικών τόμων, αναγράφεται το όνομα του επιμελητή της έκδοσης πριν τον τίτλο, ακολουθούμενο από την ένδειξη (επιμ.).	Χριστίνα Αδάμου (επιμ.), <i>Ο ηθοποιός ανάμεσα στη σκηνή και στην οθόνη</i> , Καστανιώτης, Αθήνα 2008.
--	--

I. 4. Ειδικές περιπτώσεις

Αν οι συγγραφείς/επιμελητές του βιβλίου είναι δύο, αναγράφονται και τα δύο ονόματα.	Έφη Βαφειάδη και Νικηφόρος Παπανδρέου (επιμ.), <i>Ζητήματα ιστορίας του νεοελληνικού θεάτρου. Μελέτες αφιερωμένες στον Δημήτρη Σπάθη</i> , Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2007.
---	--

Αν οι συγγραφείς είναι περισσότεροι (και δεν υπάρχει επιμελητής), αναγράφονται όλοι.	P. Borgeaud, G. Cambiano, L. Canfora, Y. Garlan, C. Mossé, O. Murray, J. Redfield, C. Segal, M. Vegetti και J.-P. Vernant, <i>Ο Έλληνας άνθρωπος</i> , επιμ. Β. Τσοκόπουλος, μτφ. Χ. Τασάκος, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1996.
--	--

Συχνά η έκδοση ενός βιβλίου σε μετάφραση έχει πολλούς συντελεστές (μεταφραστές, επιμελητές, επιμελητές μετάφρασης, επιμελητές αναθεωρημένης έκδοσης), οι οποίοι πρέπει να αναγράφονται ξεχωριστά, με τους τίτλους του καθενός όπως αναφέρονται στην έκδοση.	P. E. Easterling και B. M. W. Knox (επιμ.), <i>Ιστορία της αρχαίας ελληνικής λογοτεχνίας</i> , επιμ. αναθ. έκδ. Α. Στεφανής, μτφ. Ν. Κονομής, Χρ. Γρίμπα και Μ. Κονομή, 4η αναθ. έκδ., Παπαδήμας Αθήνα 2000.
---	--

Στους μεταφρασμένους τίτλους, όταν η χρονική απόσταση των εκδόσεων είναι μεγάλη, ή ο τίτλος στη μετάφραση διαφοροποιείται σημαντικά από τον αρχικό, καλό είναι να αναγράφονται μέσα σε αγκύλες τα στοιχεία της πρωτότυπης έκδοσης.	Μαργαρίτα Αλεξίου, <i>Ο τελετουργικός θρήνος στην ελληνική παράδοση</i> , επιμ. αναθ. έκδ. και μτφ. Δ. Ν. Γιατρομανωλάκης και Π. Ροϊλός, MIET, Αθήνα 2002.
--	--

Στους μεταφρασμένους τίτλους, όταν η χρονική απόσταση των εκδόσεων είναι μεγάλη, ή ο τίτλος στη μετάφραση διαφοροποιείται σημαντικά από τον αρχικό, καλό είναι να αναγράφονται μέσα σε αγκύλες τα στοιχεία της πρωτότυπης έκδοσης. Έτσι, διευκολύνεται η πρόσβαση του αναγνώστη στο πρωτότυπο έργο.	Ervin Goffman, <i>Η παρουσίαση του εαυτού στην καθημερινή ζωή</i> , επιμ. Κώστας Λιβιεράτος, μτφ. Μαρία Γκοφρά, εισ. Δήμητρα Μακρυνιώτη, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2006 [=The Presentation of Self in Everyday Life, Doubleday, Garden City NY 1959].
---	--

I. 5. Ξενόγλωσσα βιβλία

Μεταφράζονται στα ελληνικά όλες οι εξειδικευμένες πληροφορίες: επιμ., μτφ. τμ., κ.λπ.	Christopher D. Innes, <i>Avant Garde Theatre, 1892-1992</i> , Routledge, Λονδίνο 1993.
---	--

Επίσης, μεταφράζεται το τοπωνύμιο της έκδοσης στις περιπτώσεις που υπάρχει δόκιμη μετάφραση στα ελληνικά (π.χ. Οξφόρδη, Νέα Υόρκη)· όταν δεν υπάρχει (π.χ. Buffalo, Cambridge) ή όταν η μετάφρασή του γίνεται βεβιασμένα (π.χ. New Jersey=Νέα Υερσέη) παραμένει στη γλώσσα του.	Thomas Postlewait και Bruce A. McConachie (επιμ.), <i>Interpreting the Theatrical Past. Essays in the Historiography of Performance</i> , University of Iowa Press, Iowa City 1989.
---	---

Όταν ένας ξενόγλωσσος τίτλος έχει μεταφραστεί από μια τρίτη γλώσσα, συμπεριλαμβάνουμε τον μεταφραστή και προσθέτουμε τα στοιχεία της πρωτότυπης έκδοσης.	Erika Fischer-Lichte, <i>The Transformative Power of Performance. A New Aesthetics</i> , μτφ. S. I. Jain, Routledge, Λονδίνο και Νέα Υόρκη 2008 [=Ästhetik des Performativen, Suhrkamp, Φρανκφούρτη 2004].
--	--

<p>Όταν ένας εκδοτικός οίκος δηλώνει δύο τόπους έκδοσης, αυτοί διακρίνονται με και. Στις σπάνιες περιπτώσεις που οι τόποι είναι περισσότεροι, χωρίζονται με κόμματα, εκτός από τους δύο τελευταίους.</p>	<p>Martin Mueller, <i>Children of Oedipus and Other Essays on the Imitation of Greek Tragedy 1550-1800</i>, University of Toronto Press, Τορόντο και Buffalo 1980.</p> <p>John Gross, <i>Shylock: A Legend and Its Legacy</i>, Touchstone, Νέα Υόρκη, Λονδίνο, Toronto, Sydney, Tokyo και Σιγκαπούρη 1994.</p>
<p>ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ: Εάν ένας ξενόγλωσσος τίτλος έχει εκδοθεί και στα ελληνικά, φροντίζουμε να παραπέμψουμε στην ελληνική έκδοση.</p>	

II. ΑΡΘΡΑ ΣΕ ΣΥΜΜΕΙΚΤΟΥΣ Ή ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΥΣ ΤΟΜΟΥΣ

<p>Άρθρο σε συλλογικό τόμο με επιμελητή: Όνομα και επίθετο συγγραφέα (-έων), «Τίτλος άρθρου», στο: Όνομα και επίθετο επιμελητή (επιμ.), Τίτλος έκδοσης, Εκδοτικός οίκος, Τόπος και χρονολογία έκδοσης, αριθμός σελίδας (-ων).</p>	<p>Άννα Ταμπάκη, «Η πρόσληψη του Vittorio Alfieri από τον ελληνικό Διαφωτισμό. Αισθητικές και μεταφραστικές καινοτομίες στην Κέρκυρα, 1826-1827», στο: Ιωσήφ Βιβιλάκης (επιμ.), <i>Δάφνη. Τιμητικός τόμος για τον Σπύρο Α. Ευαγγελάτο</i>, Ergo, Αθήνα 2001, σ. 357-366.</p>
<p>Στις περιπτώσεις άρθρων Ελλήνων συγγραφέων που δημοσιεύονται σε ξενόγλωσσες εκδόσεις, το όνομα του συγγραφέα αναγράφεται στη γλώσσα της έκδοσης.</p>	<p>Kostas Valakas, «The Use of the Body by Actors in Tragedy and Satyr Play», στο: P. E. Easterling και Edith Hall (επιμ.), <i>Greek and Roman Actors: Aspects of an Ancient Profession</i>, Cambridge University Press, Cambridge 2002, σ. 69-92.</p>
<p>ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Όταν παραπέμψουμε γενικά στο άρθρο (και όχι σε μια συγκεκριμένη σελίδα του) ή όταν η παραπομπή εντάσσεται σε έναν βιβλιογραφικό κατάλογο, αναγράφουμε τους αριθμούς της αρχικής και της τελευταίας σελίδας του άρθρου στον τόμο. Εάν ο συγγραφέας τυχαίνει να είναι και ο επιμελητής του συλλ. τόμου, το όνομά του επαναλαμβάνεται.</p>	

<p>Άρθρο σε συλλογικό τόμο χωρίς επιμελητή: αναγράφεται απλώς η ένδειξη *στον συλλ. τόμο*.</p>	<p>Δημήτρης Σπάθης, «Ο σκηνοθέτης και η παράσταση της <i>Ορέστειας</i> στο Βασιλικό Θέατρο», στον συλλ. τόμο: <i>Ευαγγελικά (1901) – Ορεστειακά (1903). Νεωτερικές πιέσεις και κοινωνικές αντιστάσεις. Πρακτικά επιστημονικού συμποσίου (31 Οκτωβρίου & 1 Νοεμβρίου 2003)</i>, Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, Αθήνα 2005, σ. 229-266.</p>
<p>ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Στο παραπάνω παράδειγμα φαίνεται και ο τρόπος παραπομπής σε πρακτικά συνεδρίων.</p>	

<p>Άρθρο σε σύμμεικτο τόμο: όταν η παραπομπή αφορά σε τόμο γραμμένο εξ ολοκλήρου από έναν συγγραφέα, αναφέρεται και ο τίτλος του άρθρου. Επίσης, στην περίπτωση αυτή δεν προτάσσεται το *στο:*</p>	<p>Βάλτερ Πούχνερ, «Νέο σενάριο Βυζαντινών Παθών του Χριστού;», <i>Αναγνώσεις και ερμηνεύματα. Πέντε θεατρολογικά μελετήματα</i>, Κορφή, Αθήνα 2002, σ. 15-39.</p>
<p>Άρθρο σε έκδοση έργων ενός συγγραφέα με επιμελητή.</p>	<p>Τέλλος Άγρας, «Ο Καρυωτάκης και οι <i>Σάτιρες</i>», στο: Κώστας Καρυωτάκης, <i>Ποιήματα και πεζά</i>, επιμ. Γ. Π. Σαββίδης, 7η έκδ., Εστία, Αθήνα 1998, σ. 52-79.</p>
<p>ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Στο παραπάνω παράδειγμα προηγείται ο συγγραφέας του άρθρου, ακολουθεί ο συγγραφέας της έκδοσης και, μετά τον τίτλο της, ο επιμελητής της.</p>	

III. ΑΡΘΡΑ ΣΕ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ	
Όνομα και επίθετο συγγραφέα (-έων), «Τίτλος άρθρου», Τίτλος περιοδικού, αριθμός τόμου (αν δηλώνεται), αριθμός τεύχους, χρονολογία έκδοσης (σε παρένθεση), αριθμός σελίδας (-ων).	Νίκος Καζαντζάκης, «Προμηθέας δεσμώτης (απόσπασμα)», <i>Νέα Εστία</i> , τμ. 37, τχ. 430 (15 Μαΐου 1945), σ. 291-293.
ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Οι τόμοι και τα τεύχη των περιοδικών σημειώνονται με αραβικούς αριθμούς, ακόμη και αν στην έκδοση εμφανίζονται διαφορετικά (π.χ. Α', Β', ή V, VI: αντί για Α το 1, αντί για V το 5 κ.ο.κ.).	

Όταν στη χρονολογία της έκδοσης περιλαμβάνονται μήνες ή εποχές, αναφέρονται ολογράφως.	Γιώργος Ιωάννου, «Το ελληνικό θέατρο σκιών», <i>Τα μιμικά</i> , τχ. 2 (Μάρτιος-Απρίλιος 1984), σ. 116-125.
Όταν η έκδοση αναφέρει επιπλέον στοιχεία, όπως περίοδο (περ.), έτος (έτος) ή χρόνο (χρ.), μπορούμε να τα συμπεριλάβουμε στην παραπομπή. Ωστόσο, η αναγραφή τους δεν είναι υποχρεωτική.	Πέτρος Μάρκαρης, «Πολιτικό θέατρο του λαού. Στον αγώνα για την απελευθέρωση», <i>Θέατρο</i> , τμ. 9, περ. Β', τχ. 53/54 (Δεκέμβριος 1976), σ. 31-38.
ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Για την αναγραφή των σελίδων ισχύει ό,τι και για τα άρθρα που εμφανίζονται σε συλλ. τόμους: αριθμός σελίδας για συγκεκριμένη παραπομπή, αριθμοί αρχικής και τελευταίας σελίδας για γενική παραπομπή ή όταν το άρθρο εντάσσεται σε βιβλιογραφική λίστα.	

Όταν ο τίτλος του άρθρου περιέχει εισαγωγικά, χρησιμοποιούνται τα μονά ανωφερή.	Μανώλης Σειραγάκης, «Ο Γιάννης Σιδέρης και ο Θίασος των Νέων, μια 'θαμπή πηγή'», <i>Παράβασις</i> , τμ. 2 (1998), σ. 181-212.
Στα ξενόγλωσσα περιοδικά μεταφράζεται το τχ. (και, αν υπάρχει, και το ο τμ.) του περιοδικού.	Clara Armand, «Dialogism and the Theatre Event: Deborah Warner and Fiona Shaw's <i>Medea</i> , 2001», <i>New Theatre Quarterly</i> , τμ. 20, τχ. 3 (2004), σ. 225-236.

IV. ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ	
Στις παραπομπές σε ιστότοπους/ιστοσελίδες, αναγράφουμε την ηλεκτρονική διεύθυνση μέσα σε αγκύλες προσθέτοντας μέσα σε παρένθεση την ημερομηνία πρόσβασης σε αυτήν.	«Ψηφιοποιημένο αρχείο Εθνικού Θεάτρου» [http://www.nt-archive.gr/plays.aspx (8/12/2010)].
Στις περιπτώσεις που μια έκδοση είναι διαθέσιμη και σε ψηφιακή μορφή στο διαδίκτυο, αναγράφεται, μέσα σε αγκύλες, η ηλεκτρονική διεύθυνση ακολουθούμενη από την ημερομηνία πρόσβασης σε αυτήν.	Martin Mueller, «Hofmannsthal's <i>Elektra</i> and its Dramatic Models», <i>Modern Drama</i> , τμ. 29 (1986), σ. 71-91 [http://www.stoa.org/hopper/text.jsp?doc=Stoa:text:2003.01.0001:chapter=12 (15/12/2010)].
ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Η παραπομπή στην έντυπη έκδοση περιλαμβάνει και τον αριθμό σελίδας/σελίδων. Εξυπακούεται ότι αυτό δεν μπορεί να ισχύσει στην ηλεκτρονική παραπομπή.	

Στα άρθρα που δημοσιεύονται σε ηλεκτρονικά περιοδικά ελεύθερα προσβάσιμα στο διαδίκτυο αναγράφεται, μετά τα στοιχεία της έκδοσης, και η σχετική ηλεκτρονική διεύθυνση, ακολουθούμενη από την ημερομηνία πρόσβασης σε αυτήν.	Jennifer Wallace, «Romantic <i>Electra</i> : The Case of Shelley's <i>Beatrice</i> », <i>Didaskalia</i> , τμ. 5, τχ. 3 (2002) [http://www.didaskalia.net/issues/vol5no3/wallace.html (10/10/2010)].
ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Τα άρθρα που, εκτός από την έντυπη μορφή τους, παρέχονται και μέσω των ηλεκτρονικών βάσεων περιοδικών με ελεγχόμενη πρόσβαση (π.χ. jstor, muse), παραπέμπονται μόνο με τα στοιχεία της έντυπης έκδοσης, χωρίς να ακολουθεί η σχετική ηλεκτρονική διεύθυνση.	

Δίπλα φαίνονται τα στοιχεία που χρειάζεται να συμπεριληφθούν σε μια παραπομπή, όταν ένας τίτλος συνδυάζει πολλές από τις ιδιαιτερότητες που έχουν σημειωθεί μέχρι τώρα.	Charles de Saint-Evremond, «De la tragédie ancienne et moderne» (1672), <i>Oeuvres choisies de Saint-Evremond</i> , Garnier Frères, Παρίσι, 1867, σ. 302-310 [http://babel.hathitrust.org/cgi/pt?seq=474&view=image&size=100&id=mdp.39015035968570&u=1&num=302 (10/10/2010)].
---	---

ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ: Το κείμενο του Saint-Evremond γράφτηκε το 1672, αλλά η έκδοση στην οποία παραπέμπουμε χρονολογείται δύο αιώνες αργότερα και, επιπλέον, έχει αλιευθεί από το διαδίκτυο.

V. ΘΕΑΤΡΙΚΑ ΕΡΓΑ, ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ ΚΑΙ ΆΛΛΕΣ ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

Παραπομπή σε συγκεκριμένο χωρίο θεατρικού έργου:	Ιωάννης Ζαμπέλιος, <i>Χριστίνα</i> , Δωδώνη, Αθήνα 2004, πρ. Β', σκ. 3, στ. 220-225.
--	--

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Οι τίτλοι των θεατρικών έργων γράφονται με πλάγιους χαρακτήρες. Μέσα στο κείμενο, παραπέμπουμε με συντομότερο τρόπο, μέσα σε παρένθεση: (B3 220-225). Ωστόσο, εάν δεν το θεωρούμε απαραίτητο, μπορούμε απλώς να παραπέμπουμε στη σελίδα της έκδοσης.

Ειδικότερα για τις παραπομπές στο αρχαίο δράμα

Στο αρχαίο δράμα οι παραπομπές γίνονται μόνο σε στίχους, π.χ. *Αντιγόνη*, στ. 534. Όταν παραπέμπουμε συχνά στο ίδιο έργο, τότε χρησιμοποιούμε τη συντομευμένη έκδοχή του τίτλου (βλ. παρακάτω) ακολουθούμενη από τους στίχους, χωρίς πρόθεμα, π.χ. *Αντ.* 330. Όταν στο ίδιο κείμενο υπάρχουν συχνές και συστηματικές παραπομπές σε διαφορετικά έργα και συγγραφείς, τότε αναγράφεται συντομευμένα και ο συγγραφέας, π.χ. *Σοφ.* *Αντ.* 330.

Συντομεύσεις:

Συγγραφείς: *Αισχ.*, *Σοφ.*, *Ευρ.*, *Αριστ.*

Έργα:

Αισχ. *Πέρσ.*, *Ικέτ.*, *Επτά*, *Ορ.* (*Αγαμ.*, *Χοηφ.*, *Ευμ.*), *Προμ.Δεσμ.*

Σοφ. *Αίας*, *Τραχ.*, *Αντ.*, *Οιδ.Τύρ.*, *Ηλ.*, *Οιδ.Κολ.*, *Φιλ.*

Ευρ. *Κύκλ.*, *Άλκ.*, *Μήδ.*, *Ηρκλδ.*, *Ιππ.*, *Ανδρ.*, *Εκ.*, *Ικέτ.*, *Ηρ.*, *Ίων*, *Τρω.*, *Ηλ.*, *Ιφ.Ταύρ.*, *Ελ.*, *Φοίν.*, *Βάκχ.*, *Ιφ.Αυλ.*, *Ρήσ.*

Αριστ. *Αχ.*, *Νεφ.*, *Ιππ.*, *Σφ.*, *Ειρ.*, *Όρν.*, *Θεσμ.*, *Βάτρ.*, *Λυσ.*, *Εκκλ.*, *Πλ.*

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Στην περίπτωση των συχνών και συστηματικών παραπομπών, καλό είναι αυτές να ενσωματώνονται, εντός παρένθεσης, μέσα στο κυρίως κείμενο (δηλ. να μην αφιερώνεται μία ολόκληρη υποσημείωση σε κάθε παραπομπή).

Άρθρο σε εφημερίδα: ονοματεπώνυμο ή αρχικά συγγραφέα (αν υπάρχουν), τίτλος άρθρου, Τίτλος εφημερίδας (με την ένδειξη εφ.), ημερομηνία δημοσίευσης (δεν χρειάζεται ο αριθμός σελίδας).	Κληθκς, «Αι Αθήναι κατά την νύκτα», εφ. <i>Ακρόπολις</i> , 14 Ιουλίου 1891.
---	---

Στις περιπτώσεις άρθρων χωρίς όνομα συγγραφέα, βάζουμε [χ.σ.].

Θόδωρος Κρητικός, «Η αρχαία τραγωδία ως ορατόριο», εφ. *Ελευθεροτυπία*, 22 Αυγούστου 1987.

[χ.σ.], «*Ηλέκτρα*. Αύριον εις την Επίδουρον το μεγάλο καλλιτεχνικό γεγονός. Οι δύο πρωτεργάται της παραστάσεως, Τάκης Μουζενίδης και Άννα Συνοδινού, ομιλούν δια την αθάνατη τραγωδία του Σοφοκλέους», εφ. *Εμπρός*, 17 Ιουνίου 1961.

Όταν η εφημερίδα, δεν είναι γνωστή, ειδικά εάν έχει εκδοθεί εκτός Αθηνών και δεν γίνεται κατανοητός από το όνομά της του ο τόπος έκδοσης, καλό είναι αυτός να αναφέρεται.

Αντώνης Κούφαλης, «Το Θέατρο Θράκης και η αλήθεια», εφ. *Η Πρωινή Καβάλας*, 8 Αυγούστου 1978.

Παραπομπή σε άρθρο περιοδικού που εκδίδεται μαζί με εφημερίδα (εδώ χρειάζεται ο αριθμός σελίδας):

Νίκος Χουρμουζιάδης, «Το κοινό στην κλασική Αθήνα. Συμμετοχή, σύνθεση και συμπεριφορά των θεατών στο αρχαίο θέατρο», *Επτά ημέρες (Η Καθημερινή)*, 25 Ιουλίου 1999, σ. 3-6.

Παραπομπή σε λήμμα εγκυκλοπαίδειας ή λεξικού με χαρακτήρα εγκυκλοπαίδειας:

Νικόλαος Ι. Λάσκαρης, «Ταβουλάρης Διονύσιος» (λήμμα), *Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια*, Αθήνα 1928.

<p>Παραπομπή σε λήμμα λεξικού (δεν καταγράφεται η σελίδα):</p>	<p>Patrice Pavis, «θεατρική μετάφραση» (λήμμα), μτφ. Αγνή Στρουμπούλη, <i>Λεξικό του θεάτρου</i>, Gutenberg, Αθήνα 2006, σ. 186-190.</p> <p>«πάλκο» (λήμμα), <i>Λεξικό της κοινής Νεοελληνικής</i>, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανώλη Τριανταφυλλίδη].</p>
<p>ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Εάν δεν αναφέρεται συγγραφέας, στον βιβλιογραφικό κατάλογο ο τίτλος καταχωρείται αλφαβητικά με βάση το αρχικό γράμμα του λήμματος.</p>	
<p>Στις παραπομπές σε διδακτορικές διατριβές συγγραφέας και τίτλος αναγράφονται όπως στις παραπομπές άρθρων. Στη συνέχεια, η ένδειξη διδ. διατριβή, το Πανεπιστήμιο στο οποίο εκπονήθηκε, και το έτος υποστήριξής της.</p>	<p>Mabel Berezin, «Public Spectacles and Private Enterprises: Theater and Politics in Italy Under Fascism, 1919-1940», διδ. διατριβή, Harvard University 1987.</p>
<p>Άρθρο δημοσιευμένο σε πρόγραμμα θεατρικής παράστασης:</p>	<p>Νικηφόρος Παπανδρέου, «Σμαράγδια, και μαργαριτάρια και ζαφείρια...», στο: Πρόγραμμα παράστασης, Γιάννης Ρίτσος, <i>Η σονάτα του σεληνόφωτος</i>, Πειραματική Σκηνή της «Τέχνης», Θεσσαλονίκη 2009.</p>
<p>Θεατρικό έργο δημοσιευμένο σε πρόγραμμα θεατρικής παράστασης:</p>	<p>Γεώργιος Χορτάσης, <i>Κατσούρμπος</i>, στο: Πρόγραμμα παράστασης, Η Νέα Σκηνή, Αθήνα 1993, σ. 145-232.</p>
<p>ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Στις επωνυμίες των θιάσων όλες οι λέξεις, εκτός από τα άρθρα και τις προθέσεις, αρχίζουν με κεφαλαίο.</p>	

VI. ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

<p>Όταν ένα έργο έχει αναφερθεί σε προηγούμενη σημείωση, γράφουμε μόνο το επώνυμο του συγγραφέα του, τον τίτλο του, τον τόμο (αν υπάρχει) και τους αριθμούς σελίδων στις οποίες παραπέμπουμε.</p>	<p>Λάσκαρης, <i>Ιστορία του νεοελληνικού θεάτρου</i>, τμ. 1, σ. 112.</p>
<p>Αν ο τίτλος του άρθρου/βιβλίου είναι μεγάλος, χρησιμοποιούμε μια συντομευμένη έκδοσή του, ικανή όμως να αποτυπώσει με σαφήνεια και χωρίς πιθανότητα παρερμηνείας τον πλήρη τίτλο.</p>	<p>Postlewait και McConachie, <i>Interpreting the Theatrical Past</i>, σ. 31.</p>
<p>Αν η προηγούμενη αναφορά του έργου βρίσκεται στην αμέσως προηγούμενη υποσημείωση, δηλώνουμε: Στο ίδιο, και προστίθεται δίπλα ο αριθμός σελίδας εάν αυτός αλλάζει:</p>	<p>Στο ίδιο, σ. 34.</p>

<p>Τα παραθέματα, ανάλογα με το μέγεθός τους, μπορούν να ενσωματωθούν στο δικό μας κείμενο ή, αν είναι εκτενή (πάνω από 2-3 παράδες), σε ξεχωριστή παράγραφο σε εσοχή. Εκείνο που τονίζεται εξίσου συχνά είναι η ανεπιτήδευτη παρουσία και η ευγενική φυσιογνωμία της, στοιχεία που φαίνεται πως βοηθούσαν ιδιαίτερα ώστε να κερδίζει τις εντυπώσεις παρά τις υποκριτικές της ελλείψεις: «Η κυρία Λεκατσά είνε πολύ άπειρος ακόμη, αλλά είνε αφελής, φυσική, δεν έχει καμμίαν από τας κακάς συνηθείας της ελληνικής σκηνής. Ημπορεί να γείνη πράγματι καλή ηθοποιός» (εφ. <i>Το Άστυ</i>, 4/5 Ιανουαρίου 1892).</p>
<p>ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Τα ένθετα παραθέματα σε εσοχή δεν χρειάζονται εισαγωγικά.</p>
<p>Όταν παραπέμπουμε μια πηγή ή ένα παράθεμα τρίτου ή μια παραπομπή που έχουμε αλιεύσει από μια άλλη μελέτη αναγράφουμε όπως παρατίθεται στο: / όπως παραπέμπεται στο: Τον 18ο αι. το θέατρο κατοχυρώνει πανηγυρικά τον θεσμικό του ρόλο, μέσα από την ίδρυση κρατικών σκηνών σε όλην την Ευρώπη, προκειμένου: μέσω της γλυκειάς αγωνίας και της ευχάριστης φρίκης να τιθασεύσει την κακία και να τονώσει την ψυχή, να βοηθήσει το κράτος να μεταμορφώσει τον οργισμένο, τον άγριο άνθρωπο σε ανθρώπινο πλάσμα, σε πολίτη, φίλο και πατριώτη.²³</p>
<p>²³ Απόσπασμα από την ομιλία των εγκαινίων του Εθνικού Θεάτρου του Αμβούργου (1767), όπως παρατίθεται στο: Erika Fischer-Lichte, <i>Ιστορία του ευρωπαϊκού δράματος και θεάτρου</i>, τμ. 1, μτφ. Γιάννης Καλιφατίδης, Πλέθρον, Αθήνα 2012, σ. 317.</p>

Όταν χρησιμοποιούμε μόνον ένα μέρος του παραθέματος, ή πολλά παραθέματα από το ίδιο κείμενο χωρίς ενδιάμεσο σχολιασμό, υποδεικνύουμε τα κοψίματα με αγκύλες και τρεις τελείες εντός τους.

Όπως σημειώνει ο Salvatore Settis:

Η αντίθεση [...] μεταξύ της ιδέας ενός ‘κλασικού’ αχρονικού και αμετάβλητου (τόσο διαδεδομένου στην κοινή κουλτούρα και στην πολιτική ρητορική) και της συστηματικής έρευνας των ειδικών που αναγνωρίζουν και εξερευνούν τις εσωτερικές αντιφάσεις, τις αποχρώσεις και τις οφειλές του σε ‘άλλους’ πολιτισμούς, δεν είναι νέα [...].

Μάλιστα [...] η υποτιθέμενη αχρονικότητα του ‘κλασικού’ [...] χρησιμοποιήθηκε, μεταξύ των δύο παγκοσμίων πολέμων, με παραμορφωτικό τρόπο από τα ολοκληρωτικά καθεστώτα [...].¹

¹ Salvatore Settis, *Το μέλλον του ‘κλασικού’*, μτφ. Αν. Γιακουμάτος, Νεφέλη, Αθήνα 2006, σ. 169-170.

Αγκύλες χρησιμοποιούνται επίσης όταν στο παράθεμα χρειάζεται να αναπληρώσουμε το αρχικό νόημα της σύνταξής του. Αν χρειάζεται να παρεμβάλουμε όχι μόνο μια λέξη, αλλά ένα μεγαλύτερο δικό μας σχόλιο, προτάσσουμε το σσ. Όταν θέλουμε να τονίσουμε μια λέξη ή μια φράση του παραθέματος, το δηλώνουμε επίσης μέσα σε αγκύλες.

Στο εξαιρετικά δημοφιλές, κατά τον 18ο αι., *Le théâtre des grecs* του Pierre Brumoy, ο συγγραφέας και (κατά τα άλλα πιστός) μεταφραστής του έργου διασκεύασε ριζικά τον αγώνα Ηλέκτρας-Κλυταιμνήστρας διότι:

ολόκληρη η σκηνή είναι τόσο εμποτισμένη στα ελληνικά ήθη [σσ. εννοεί την «πρωτόγονη» αγριότητα των συναισθημάτων των δύο προσώπων], που καμία τέχνη δεν μπορεί να την αποδώσει κατά τρόπον ακριβή, και ταυτόχρονα *αποδεκτό σε μας* [δική μας η έκφραση]. Φοβόμουν ότι η πολύ πιστή μετάφραση θα στερούσε [το έργο] από όλη του την ομορφιά.³

³ Pierre Brumoy, «Observations sur les difficultés qui se rencontrent dans la traduction des poètes tragiques grecs», στο: *Le théâtre des grecs* (1730), τμ. 3, Ed. Brissot-Thivars, Παρίσι 1826, σ. 3-20

[http://books.google.com/books?id=KCgTAAAAQAAJ&printsec=frontcover&hl=el&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false (13/12/2010)].

<p>Στα ξένα ονόματα κρατάμε την ορθογραφία της έκδοσης.</p>	<p>Ερρίκος Ίψεν, <i>Έντα Γκάμπλερ</i>, Δωδώνη, Αθήνα 1977.</p> <p>Χένρικ Ίψεν, <i>Η αγριόπαπια</i>, μτφ. Ερρίκος Μπελιές, Ηριδανός, Αθήνα 2009.</p> <p>Henrik Ibsen, <i>Ο μικρούλης ο Έγιολφ</i>, μτφ. Βάσος Δασκαλάκης, Καραβίας, Αθήνα 1944.</p>
<p>Όταν παραπέμπουμε σε αμετάφραστο βιβλίο ή άρθρο γραμμένο σε κάποια γλώσσα χωρίς λατινικό αλφάβητο, τότε παραθέτουμε τον τίτλο με λατινικά στοιχεία. Με την επιλογή αυτή (αντί της μεταγραφής στα ελληνικά), διευκολύνεται η διαδικτυακή αναζήτηση.</p>	<p>Vyacheslav Ivanov, «Novye Maski», <i>Vesy</i>, τχ. 3 (1904), σ. 57.</p>

VII. ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΑΠΟΜΠΩΝ

Όταν παραπέμπουμε ένα παράθεμα, δεν προτάσσουμε καμία άλλη ένδειξη στην παραπομπή και αναφέρουμε μόνο τα στοιχεία του τίτλου.

Όταν παραπέμπουμε μια ιδέα, προτάσσουμε το Βλ. πριν από τα στοιχεία του τίτλου.

Όταν θέλουμε να υποδείξουμε ότι μια δική μας ιδέα μοιάζει αρκετά (αλλά δεν ταυτίζεται και ίσως διαφοροποιείται) με κάποιου άλλου, προτάσσουμε το Πρβλ.

Όταν παραπέμπουμε σε περισσότερους του ενός τίτλους, χωρίς ενδιάμεσα σχόλια, προτάσσουμε το Βλ. πριν τον πρώτο τίτλο και στη συνέχεια διαχωρίζουμε τους υπόλοιπους με άνω τελεία.

VII. 1. ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΕΣ ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΩΝ ΠΑΡΑΠΟΜΠΩΝ

<p>Στους αγγλικούς τίτλους βιβλίων, άρθρων και θεατρικών έργων, όλες οι λέξεις, εκτός από τα άρθρα και τις προθέσεις, αρχίζουν με κεφαλαίο (το φαινόμενο capitalization).</p>	<p>C. E. Schorske, «Politics and the Psyche in Fin-de-siècle Vienna: Schnitzler and Hofmannsthal», <i>The American Historical Review</i>, τμ. 66, τχ. 4 (1961), σ. 930-946.</p>
<p>Στους γερμανικούς τίτλους μόνο τα ουσιαστικά αρχίζουν με κεφαλαίο.</p>	<p>Hellmut Flashar, <i>Inszenierung der Antike: das griechische Drama auf der Bühne der Neuzeit, 1585-1990</i>, C. H. Beck, Μόναχο 1991.</p>
<p>Στους γαλλικούς, ιταλικούς και ισπανικούς τίτλους, όλα με μικρά (όπως και στους ελληνικούς).</p>	<p>Jacques Morel, <i>Agréables mensonges: essais sur le théâtre français du XVIIe siècle</i>, Klincksieck, Παρίσι 1991.</p> <p>Mario Corsi, <i>Il teatro all' aperto in Italia</i>, Rizzoli Editore, Μιλάνο 1939.</p> <p>A. C. Castro, «Psicopatología del decadentismo alemán: de Wagner (<i>Tristán</i>) a Nietzsche («Ditirambos de Dionisio») y Hofmannsthal (<i>Electra</i>)», <i>1616: Anuario de la Sociedad Espanola de Literatura y Comparada</i>, τχ. 5 (1983), σ. 23-30.</p>

VIII. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΙ

<p>Στα ονόματα των συγγραφέων προτάσσεται το επίθετο και ακολουθείται αλφαβητική σειρά. Στους τόμους με πολλαπλούς συγγραφείς ή επιμελητές, μόνο στο πρώτο όνομα προτάσσεται το επίθετο (διότι με βάση το αρχικό γράμμα του επιθέτου εντάσσεται στη βιβλιογραφική σειρά).</p>	<p>Vernant Jean-Pierre και Pierre Vidal-Naquet, <i>Μύθος και τραγωδία στην αρχαία Ελλάδα</i>, μτφ. Στέλλα Γεωργούδη, 2 τμ., Ζαχαρόπουλος, Αθήνα 1988.</p>
<p>Εάν σε έναν τίτλο θέλουμε να δηλώσουμε και τον συνολικό αριθμό των σελίδων του βιβλίου, τότε το σ. ακολουθεί τον αριθμό.</p>	<p>Δελβερούδη Ελίζα-Άννα, <i>Ο Αλέξανδρος Σούτσος, η πολιτική και το θέατρο</i>, Πορεία, Αθήνα 1997, 129 σ.</p>
<p>Όταν ο βιβλιογραφικός κατάλογος περιέχει τίτλους σε πολλές και διαφορετικές γλώσσες ενδέχεται:</p> <p>α. Να καταρτισθούν ξεχωριστοί κατάλογοι για τους ελληνόγλωσσους και τους ξενόγλωσσους τίτλους</p> <p>β. Να ενσωματωθούν όλα σε έναν ενιαίο κατάλογο. Σε αυτήν την περίπτωση, ακολουθείται η αλληλουχία του ελληνικού αλφαβήτου.</p>	